

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК

REVIEW OF LAW SCIENCES

huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

правовой научно-практический журнал

legal scientific-practical journal

2026-yil 1-son

VOLUME 10 / ISSUE 1 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS.2025.10.1](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.ROLS.2025.10.1)

ISSN 2181-919X

E-ISSN 2181-1148

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.ROLS)

Crossref

Content
Registration

**MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK
UNIVERSITETI**

"Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences" huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 0931-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro'yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo'yicha mas'ul:

O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Mustafayev,
Y. Yarmolik,
M. Sharifova,
Sh. Beknazarova,
X. Yuldasheva

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1385.

Nashriyot litsenziyasi

№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2026-yil 25-martda
bosmaxonaga topshirildi.
Qog'oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog'i: 23,5
Adadi: 100. Buyurtma: № 46.

Bosmaxona litsenziyasi

29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY'ATI**BOSH MUHARRIR**

B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti rektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

MAS'UL MUHARRIR

O. Choriyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Tahririyat-nashriyot markazi direktori

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

Y. Kanyazov – Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti direktori, yuridik fanlar nomzodi

J. Tashkulov – Fanlar akademiyasi Davlat va huquq instituti bo'lim boshlig'i, yuridik fanlar doktori, professor

U. To'xtasheva – Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi direktori o'rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

M. Yasan – Balikesir universiteti Huquq fakulteti professori (Turkiya)

S. Ma'mun – Islam Negeri universiteti o'qituvchisi (Indoneziya)

Sh. Asadov – O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi Yuridik ta'lim va sud-ekspertiza boshqarmasi boshlig'i, yuridik fanlar doktori, professor

I. Ergashev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma'muriy va moliya huquqi sho'basini professori, yuridik fanlar doktori

J. Nematov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma'muriy va moliya huquqi sho'basini professori, yuridik fanlar doktori

M. Aminjonova – O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi Qonunchilik ijrosi ustidan nazoratni tashkil etish kafedrasini dotsenti, yuridik fanlar doktori

M. Raximov – Toshkent davlat yuridik universiteti Tadqiqot markazi boshlig'i, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

I. Djurayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho'basini mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

O. Narzullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho'basini professori, yuridik fanlar doktori

F. Maxmudov – Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti direktori o'rinbosari, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Kadirova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho'basini professor v.b., yuridik fanlar doktori

I. Yakubova – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellektual mulk huquqi sho'basini professor v.b., yuridik fanlar doktori

A. Muxamedjanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho'basini professori, yuridik fanlar doktori

N. Niyazova – Toshkent davlat yuridik universiteti O'zbek tili va adabiyoti sho'basini professori, pedagogika fanlari nomzodi

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Вестник юридических наук – Yuridik fanlar axborotnomasi – Review of Law Sciences» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 0931.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев,
Е. Ярмолик,
М. Шарифова,
Ш. Бекназарова,
Х. Юлдашева

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1385.

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
25.03.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 23,5. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 46.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626.

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Б. Ходжаев – ректор Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

З. Эсанова – проректор Ташкентского государственного юридического университета по научной работе и инновациям, доктор юридических наук, профессор

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

О. Чориев – директор Редакционно-издательского центра Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Е. Каньязов – директор Института переподготовки и повышения квалификации юридических кадров при Министерстве юстиции, кандидат юридических наук

Ж. Ташкулов – заведующий отделом Института государства и права Академии наук, доктор юридических наук, профессор

У. Тухташева – заместитель директора Агентства по противодействию коррупции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

М. Ясан – профессор юридического факультета Университета Балыкесир (Турция)

С. Маъмун – преподаватель Исламского государственного университета (Индонезия)

Ш. Асадов – начальник управления юридического образования и судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

И. Эргашев – профессор сектора административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Ж. Нематов – профессор сектора административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

М. Аммижонов – доцент кафедры организации контроля за исполнением законодательства Правоохранительной академии Республики Узбекистан, доктор юридических наук

М. Рахимов – начальник Центра исследований Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

И. Джураев – заведующий сектором судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

О. Нарзуллаев – профессор сектора экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Ф. Махмудов – заместитель директора Института переподготовки и повышения квалификации юридических кадров при Министерстве юстиции, доктор юридических наук, доцент

М. Кадирова – и.о. профессора сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

И. Якубова – и.о. профессора сектора права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Мухамеджанов – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Н. Ниязова – профессор сектора узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, кандидат педагогических наук

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences” legal scientific-practical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020, with certificate number 0931.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan. Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

E. Mustafaev,
E. Yarmolik,
M. Sharifova,
Sh. Beknazarova,
Kh. Yuldasheva

Proofreader:

M. Tursunov

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Publishing department address:

100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Subscription index: 1385.

Publishing license

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 25.03.2026.

Paper size: A4.

Cond.p.f: 23,5.

Units: 100. Order: № 46.

Printing house license

№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

B. Xodjaev – Rector of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

EXECUTIVE EDITOR

O. Choriev – Director of the Publishing and Editorial Center of Tashkent State University of Law

MEMBERS OF EDITORIAL BOARD

Y. Kanyazov – Director of the Institute for Retraining and Advanced Training of Legal Personnel under the Ministry of Justice, Candidate of Legal Sciences

J. Tashkulov – Head of the Department of the Institute of State and Law of the Academy of Sciences, Doctor of Law, Professor

U. Tuxtasheva – Deputy Director of the Anti-Corruption Agency, Doctor of Law, Professor

M. Yasan – Professor of the Faculty of Law, Balikesir University (Turkey)

S. Ma'mun – Lecturer at Universitas Islam Negeri (Indonesia)

Sh. Asadov – Head of the Department of Legal Education and Forensic Examination of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

I. Ergashev – Professor of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

J. Nematov – Professor of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

M. Aminjonova – Associate Professor of the Department of Organization of Control over the Execution of Legislation of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

M. Rakhimov – Head of the Research Center of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

I. Djuraev – Head of the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

O. Narzullaev – Professor of the Department of Environmental Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

F. Makhmudov – Deputy Director of the Institute for Retraining and Advanced Training of Legal Personnel under the Ministry of Justice, Doctor of Law, Associate Professor

M. Kadirova – Acting Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Yakubova – Acting Professor of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Mukhamedjanov – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

N. Niyazova – Professor of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Candidate of Pedagogical Sciences

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

11 **ALLAMBAYEV JAVLONBEK RUSTAMOVICH**

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqishda ma'muriy ogohlantirish jazosini qo'llash istiqbollari

21 **SULTANOV RAHMON AVALBOYEVICH**

Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda davlat boshqaruvini raqamlashtirish

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

28 **G'ULOMOV AKMALJON SHUKURILLAYEVICH**

Yangi Fuqarolik kodeksida "farqlash qobiliyati"ni mustahkamlash zaruriyati

34 **INOYATOVA SOXIBA FAZILOVNA**

Fuqarolik huquqlarini himoya qilishning fuqarolik huquqi kategoriyasi sifatidagi tizimli talqini

50 **MAMADIYEV ABROR ABDURAXMON O'G'LI**

Kompensatsiyaning fuqarolik-huquqiy tabiatiga oid ilmiy qarashlar

12.00.04 – FUQAROLIK PROTSESSUAL HUQUQI. IQTISODIY PROTSESSUAL HUQUQI. HAKAMLIK JARAYONI VA MEDIATSIYA

60 **ODILOVA SITORA BOBIR QIZI**

Sud amaliyotida protsessual muddatlar buzilishi va sud qarorlarini bekor qilish

12.00.06 – TABIIY RESURLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

69 **NISHONOV ABDULLOH UBAYDULLOH O'G'LI**

Muhofaza zonalarini hududidagi yer uchastkalaridan foydalanishning huquqiy tartibini takomillashtirish

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

79 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAXAMMADI QIZI**

Odami savdosi jinoyatining obyekti va predmeti: jinoyat-huquqiy tahlil

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

90 **MADAMINOVA DURDONA ISKANDAROVNA**

Migratsion jarayonlarni huquqiy tartibga solish muammolari: AQSH misolida

105 **MUSAYEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH**

Giyohvandlikka qarshi kurashish xavfsizligi strategiyalarida sun'iy intellektning innovatsion algoritmlari

113 **MAXAMATOV MAXMUD MAXAMATAMINOVICH**

Shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilishning zamonaviy tendensiyalari va O'zbekiston qonunchiligini takomillashtirish istiqbollari

122 **XODJAYEVA AZIZA BAXTIYOROVNA**

Barqaror qishloq xo'jaligini xalqaro huquqiy tartibga solish: O'zbekistonda FAO va IFAD modeli

131 **XOLMIRZAYEVA SHOXISTA ARZIQUL QIZI**

Migratsiya bo'yicha xalqaro tashkilot doirasida noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashish masalalari

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

- 139 **MIRZAYEV RAHMATULLA IBODULLAYEVICH**
Korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida sun'iy intellektni joriy etishning tashkiliy omillari
- 150 **MUSASHAYXOV KARIMJON XUSANXANOVICH**
Professional sport sohasidagi ma'muriy boshqaruv jarayonlarida korrupsiyaviy omillar: muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari
- 159 **AHMADOV ALIMARDON AXMADOVICH**
Aktivlarni qaytarish va korrupsiyani idrok qilish indeksi o'rtasidagi bog'liqlik: Yaponiya tajribasi hamda O'zbekistonda qo'llash imkoniyati

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

- 175 **MUHITDINOVA FIRYUZA ABDURASHIDOVNA, MAMASOLIYEV SAIDAKMAL SAIDAKBAROVICH**
Inson huquqlari avlodlari nazariyasining rivojlanishi: an'anaviy huquqlardan raqamli huquqlarga o'tish masalalari
- 186 **ODILOV JAMSHID BOBIRMIRZO O'G'LI**
Inson ekologik huquqlarini ta'minlashning xalqaro huquqiy jihatlari
-
- 195 **RUZINAZAROV SHUXRAT NURALIYEVICH**
Ilm va adolatga sodiqligi bilan e'zoz topgan huquqshunos (Mamlakat Vosiqovaning yorqin xotirasiga bag'ishlanadi)

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО.
ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

- 11 **АЛАМБАЕВ ЖАВЛОНБЕК РУСТАМОВИЧ**
Перспективы применения предупреждения как меры административного наказания при рассмотрении дел об административных правонарушениях
- 21 **СУЛТАНОВ РАХМОН АВАЛБЕКОВИЧ**
Цифровизация государственного управления в обеспечении продовольственной безопасности

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО.
МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- 28 **ГУЛОМОВ АКМАЛЖОН ШУКУРИЛЛАЕВИЧ**
Необходимость закрепления «способности к различению» в новом Гражданском кодексе
- 34 **ИНОЯТОВА СОХИБА ФАЗИЛОВНА**
Системное осмысление защиты гражданских прав как категории гражданского права
- 50 **МАМАДИЕВ АБРОР АБДУРАХМОН УГЛИ**
Научные взгляды на гражданско-правовую природу компенсации

12.00.04 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО.
ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. АРБИТРАЖ И МЕДИАЦИЯ

- 60 **ОДИЛОВА СИТОРА БОБИР КИЗИ**
Нарушение процессуальных сроков в судебной практике и отмена судебных решений

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

- 69 **НИШОНОВ АБДУЛЛОХ УБАЙДУЛЛОХ УГЛИ**
Совершенствование правового режима использования земельных участков в границах охранных зон

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

- 79 **ЖУМАНИЁЗОВА ЗАРНИГОР МАХАММАДИ КИЗИ**
Объект и предмет преступления торговли людьми: уголовно-правовой анализ

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

- 90 **МАДАМИНОВА ДУРДОНА ИСКАНДАРОВНА**
Проблемы правового регулирования миграционных процессов: на примере США
- 105 **МУСАЕВ ДЖАМАЛИДДИН КАМАЛОВИЧ**
Инновационные алгоритмы искусственного интеллекта в стратегиях антинаркотической безопасности
- 113 **МАХАМАТОВ МАХМУД МАХАМАТАМИНОВИЧ**
Современные тенденции защиты персональных данных и перспективы совершенствования законодательства Узбекистана
- 122 **ХОДЖАЕВА АЗИЗА БАХТИЁРОВНА**
Международно-правовое регулирование устойчивого сельского хозяйства: модель FAO и IFAD в Узбекистане
- 131 **ХОЛМИРЗАЕВА ШОХИСТА АРЗИКУЛ КИЗИ**
Вопросы противодействия незаконной миграции в рамках Международной организации по миграции

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

139 **МИРЗАЕВ РАХМАТУЛЛА ИБОДУЛЛАЕВИЧ**

Организационные факторы внедрения искусственного интеллекта в сфере противодействия коррупции

150 **МУСАШАЙХОВ КАРИМЖОН ХУСАНХАНОВИЧ**

Коррупционные факторы в процессах административного управления в сфере профессионального спорта: проблемы и пути их устранения

159 **АХМАДОВ АЛИМАРДОН АХМАДОВИЧ**

Взаимосвязь между возвратом активов и индексом восприятия коррупции: опыт Японии и перспективы применения для Узбекистана

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

175 **МУХИТДИНОВА ФИРЮЗА АБДУРАШИДОВНА, МАМАСОЛИЕВ САИДАКМАЛ САИДАКБАРОВИЧ**

Развитие теории поколений прав человека: проблемы перехода от традиционных прав к цифровым

186 **ОДИЛОВ ЖАМШИД БОБИРМИРЗО УГЛИ**

Международно-правовые аспекты обеспечения экологических прав человека

195 **РУЗИНАЗАРОВ ШУХРАТ НУРАЛИЕВИЧ**

Юрист, удостоенный признания за преданность науке и справедливости (посвящается светлой памяти Мамлакат Восиковой)

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 11 **ALLAMBAEV JAVLONBEK RUSTAMOVICH**
Prospects for the application of an administrative warning penalty when considering cases of administrative offenses
- 21 **SULTANOV RAHMON AVALBOYEVICH**
Digitalization of public administration in ensuring food security

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 28 **GULOMOV AKMALJON SHUKURILLAYEVICH**
The necessity of strengthening “Discernment capacity” in the new Civil Code
- 34 **INOYATOVA SOKHIBA FAZILOVNA**
Systematic reflection of civil rights protection as a category of civil law
- 50 **MAMADIEV ABROR ABDURAKHMOM UGLI**
Scientific views on the civil-legal nature of compensation

12.00.04 – CIVIL PROCEDURAL LAW. ECONOMIC PROCEDURAL LAW. ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

- 60 **ODILOVA SITORA BOBIR KIZI**
Violation of procedural time limits in judicial practice and the annulment of court decisions

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

- 69 **NISHONOV ABDULLOH UBAYDULLOH UGLI**
Improvement of the legal procedure for the use of land plots in the territory of protected zones

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 79 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAKHAMMADI KIZI**
The object and subject of human trafficking: a criminal-legal analysis

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

- 90 **MADAMINOVA DURDONA ISKANDAROVNA**
Problems of legal regulation of migration processes: the example of the USA
- 105 **MUSAEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH**
Innovative artificial intelligence algorithms in anti-drug security strategies
- 113 **MAKHAMATOV MAKHMUD MAKHAMATAMINOVICH**
Modern trends in personal data protection and prospects for improving the legislation of Uzbekistan
- 122 **KHODJAEVA AZIZA BAKHTIYOROVNA**
International legal regulation of sustainable agriculture: the FAO and IFAD model in Uzbekistan
- 131 **XOLMIRZAYEVA SHOHKISTA ARZIQL KIZI**
Issues of combating illegal migration within the framework of the international organization for migration

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

- 139 **MIRZAEV RAHMATULLA IBODULLAYEVICH**
Organizational factors of implementing artificial intelligence in the field of anti-corruption
- 150 **MUSASHAYKHOV KARIMJON KHUSANKHANOVICH**
Corruption factors in administrative management processes in the field of professional sports: problems and ways to eliminate them
- 159 **AHMADOV ALIMARDON AKHMADOVICH**
The nexus between asset recovery and corruption perceptions index: Japan’s experience and implications for Uzbekistan

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

- 175 **MUKHITDINOVA FIRYUZA ABDURASHIDOVNA, MAMASOLIYEV SAIDAKMAL SAIDAKBAROVICH**
Development of the human rights generation theory: issues of transition from traditional rights to digital rights
- 186 **ODILOV JAMSHID BOBIRMIRZO UGLI**
International legal aspects of ensuring human environmental rights
-
- 195 **RUZINAZAROV SHUKHRAT NURALIYEVICH**
A Jurist Honored for Her Commitment to Science and Justice
(Dedicated to the bright memory of Mamlakat Vosiqova)

Kelib tushgan / Получено / Received: 06.02.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 23.02.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 25.03.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.rols.2025.10.1./KPDW7871>

UDC: 341(045)(575.1)

MIGRATSIYA BO'YICHA XALQARO TASHKILOT DOIRASIDA NOQONUNIY MIGRATSIYAGA QARSHI KURASHISH MASALALARI

Xolmirzayeva Shoxista Arziqul qizi,

Toshkent davlat yuridik universiteti

tayanch doktoranti

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-7439-5274>

e-mail: xolmirzayevashoxista14@gmail.com

Annotatsiya. Global jarayonlar va mintaqaviy integratsiya sharoitida migratsiya harakatlari jahon miqyosida muhim ijtimoiy-iqtisodiy va huquqiy masala sifatida namoyon bo'lmoqda. Noqonuniy migratsiya nafaqat davlatlarning ichki xavfsizligiga tahdid soladi, balki migrantlarning huquqiy va ijtimoiy himoyasini ham xavf ostiga qo'yadi. Shu sababli global va mintaqaviy miqyosda noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada Xalqaro migratsiya tashkiloti (XMT) doirasida noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashishning huquqiy, institutsional va amaliy mexanizmlari kompleks tahlil qilingan. Tadqiqotning asosiy maqsadi XMT tomonidan amalga oshirilayotgan global va mintaqaviy dasturlarning noqonuniy migratsiyaning oldini olishdagi samaradorligini aniqlash, shuningdek, ularni milliy migratsiya siyosatiga integratsiya qilish imkoniyatlarini baholashdan iborat. Tadqiqotda huquqiy tahlil, tizimli yondashuv, qiyosiy-huquqiy tahlil, statistik ma'lumotlarni o'rganish hamda xalqaro shartnomalar va XMT hujjatlarini tahlil qilish usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida davlatlar o'rtasida axborot almashinuvi yetarli darajada yo'lga qo'yilmagani, noqonuniy migrantlarni aniqlash va ularni qaytarish mexanizmlarining samarasizligi, shuningdek, migrantlar huquqlarini himoya qilishdagi institutsional bo'shliqlar asosiy muammolar sifatida aniqlangan. Muallif yakunda XMT doirasida raqamli monitoring tizimlarini joriy etish, davlatlararo hamkorlikni mustahkamlash, qayta integratsiya dasturlarini kengaytirish hamda huquqiy mexanizmlarni uyg'unlashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflarni ilgari surgan.

Kalit so'zlar: xalqaro hamkorlik, Xalqaro migratsiya tashkiloti, xalqaro migratsiya, noqonuniy migratsiya, xavfsiz migratsiya, tartibli migratsiya, migrantlar huquqlari, qaytish, reintegratsiya

ВОПРОСЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ НЕЗАКОННОЙ МИГРАЦИИ В РАМКАХ МЕЖДУНАРОДНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ПО МИГРАЦИИ

Холмирзаева Шохиста Арзикул кизи,

базовый докторант Ташкентского

государственного юридического университета

Аннотация. В условиях глобальных процессов и региональной интеграции миграционные перемещения выступают как важная социально-экономическая и правовая

проблема мирового масштаба. Незаконная миграция представляет угрозу не только внутренней безопасности государств, но и ставит под угрозу правовую и социальную защиту самих мигрантов. В связи с этим вопросы противодействия незаконной миграции на глобальном и региональном уровнях приобретают особую актуальность. В статье комплексно анализируются правовые, институциональные и практические механизмы противодействия незаконной миграции в рамках Международной организации по миграции (МОМ). Основной целью исследования является определение эффективности глобальных и региональных программ МОМ в предотвращении незаконной миграции, а также оценка возможностей их интеграции в национальную миграционную политику. В исследовании использованы методы правового анализа, системного подхода, сравнительно-правового анализа, изучения статистических данных, а также анализа международных договоров и документов МОМ. В ходе исследования выявлены основные проблемы, среди которых недостаточный уровень обмена информацией между государствами, неэффективность механизмов выявления и возвращения незаконных мигрантов, а также институциональные пробелы в сфере защиты прав мигрантов. В заключении представлены научно обоснованные предложения по внедрению цифровых систем мониторинга в рамках МОМ, укреплению межгосударственного сотрудничества, расширению программ возвращения и реинтеграции, а также гармонизации правовых механизмов в данной сфере.

Ключевые слова: международное сотрудничество, Международная организация по миграции, международная миграция, незаконная миграция, безопасная миграция, упорядоченная миграция, права мигрантов, возвращение, реинтеграция

ISSUES OF COMBATING ILLEGAL MIGRATION WITHIN THE FRAMEWORK OF THE INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION

Xolmirzayeva Shohkista Arziqul kizi,

Basic Doctoral Student at Tashkent State University of Law

Abstract. *In the context of global processes and regional integration, migration movements are manifested as an important socio-economic and legal issue on a global scale. Illegal migration not only threatens the internal security of states, but also jeopardizes the legal and social protection of migrants. Therefore, the issues of combating illegal migration at the global and regional levels are becoming increasingly relevant. This article comprehensively analyzes the legal, institutional, and practical mechanisms for combating illegal migration within the framework of the International Organization for Migration (IOM). The main goal of the study is to determine the effectiveness of global and regional programs implemented by the IOM in preventing illegal migration, as well as to assess the possibilities of their integration into national migration policy. The study used methods of legal analysis, a systematic approach, comparative legal analysis, and the study of statistical data, as well as the analysis of international treaties and IOM documents. In the course of the study, the main problems were identified as insufficient information exchange between states and the ineffectiveness of mechanisms for identifying and returning illegal migrants, as well as institutional gaps in the protection of migrants' rights. In conclusion, the author put forward scientifically based proposals for the implementation of digital monitoring systems within the framework of the IOM, strengthening interstate cooperation, expanding reintegration programs, and harmonizing legal mechanisms.*

Keywords: *international cooperation, International Organization for Migration, international migration, illegal migration, safe migration, regulated migration, migrants' rights, return, reintegration*

Kirish

Globalashuv, mehnat bozorlarining xalqaro integratsiyasi va mintaqaviy beqarorlik sharoitida migratsiya jarayonlari keskin jadallashmoqda. Ushbu jarayonlar fonida noqonuniy migratsiya davlatlarning milliy xavfsizligi, ijtimoiy barqarorligi hamda inson huquqlarini ta'minlash tizimiga jiddiy tahdid solmoqda. Shu sababli bu muammoga qarshi kurashish mexanizmlarini shakllantirish xalqaro miqyosda ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro migratsiya tashkiloti (XMT) bugungi kunda noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashish, migrantlar huquqlarini himoya qilish va davlatlararo hamkorlikni muvofiqlashtirish bo'yicha yetakchi institutlardan biri hisoblanadi. Mazkur maqola XMT doirasida noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashish mexanizmlarini huquqiy va institutsional jihatdan tahlil qilishga bag'ishlanadi.

Metodlar

Tadqiqotda tizimli yondashuv, huquqiy tahlil va qiyosiy-huquqiy metodlar qo'llandi. XMTning rasmiy hujjatlari, xalqaro shartnomalar, rezolyutsiyalar hamda statistik ma'lumotlar asosiy manbalar sifatida tahlil qilindi. Shuningdek, ayrim davlatlarning noqonuniy migratsiyaga qarshi siyosati va XMT bilan hamkorlik tajribasi solishtirma tahlil asosida o'rganildi. Bu usullar noqonuniy migratsiyaga qarshi xalqaro mexanizmlarning real samaradorligini aniqlash imkonini berdi.

Natijalar

Xalqaro migratsiya tashkiloti (*International Organization for Migration* – IOM) bugungi kunda migratsiya sohasida yetakchi xalqaro institut hisoblanadi (Andrijasevic & Walters, 2010). XMTning tarixi 1951-yilga borib taqaladi. U dastlab Yevropadan ko'chib kelayotganlarning harakatlarini muvofiqlashtirish bo'yicha vaqtinchalik Hukumatlararo qo'mita sifatida tashkil etilgan (Ashutosh & Mountz, 2011). Bir necha oy o'tib, qo'mita Yevropa migratsiyasi bo'yicha hukumatlararo qo'mita deb nomlandi. 1980-yilda u Migratsiya bo'yicha hukumatlararo qo'mita

bo'ldi va 1989-yilda hozirgi Xalqaro migratsiya tashkiloti nomini oldi (Barber & Bryan, 2018). Ya'ni Xalqaro migratsiya tashkiloti (XMT) 1951-yilda Yevropaga muhojirlarni ko'chirishga doir muvaqqat hukumatlararo tashkilot sifatida tashkil etilgan bo'lib, u insonparvar va tartibli migratsiya migrantlarga ham, jamiyatga ham foyda keltiradi, degan prinsipga amal qiladi. XMT migratsiya bo'yicha yetakchi xalqaro tashkilot sifatida xalqaro hamjamiyatdagi barcha sheriklar bilan hamkorlik qiladi. Tashkilotning rasmiy sayti ma'lumotlariga ko'ra, ayni paytda 174 ta davlat tashkilot a'zosi hisoblanadi (IOM, 2026). Shu jumladan, O'zbekiston ham mazkur tashkilotga a'zo bo'lgan. Tashkilot noqonuniy migratsiya, odam savdosi va xavfli migratsiya yo'nalishlariga qarshi kurashish bo'yicha O'zbekiston bilan 2003-yildan buyon hamkorlik qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, XMT doirasida noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashish axborot almashinuvi, texnik yordam, qayta integratsiya dasturlari va davlatlararo muvofiqlashtirish orqali amalga oshirilmoqda. XMT tomonidan ishlab chiqilgan migration monitoring tizimlari migrantlar oqimini nazorat qilish va noqonuniy harakatlarni aniqlashda muhim rol o'ynamoqda. Shu bilan birga, qaytgan migrantlarni ijtimoiy va iqtisodiy reintegratsiya qilish dasturlari noqonuniy migratsiya takrorlanishining oldini olishga xizmat qilmoqda.

Muhokama

Aytish joizki, so'nggi o'n yilliklarda global migratsiya jarayonlari jadal sur'atlarda rivojlanib, xalqaro hamjamiyat oldida yangi ijtimoiy, iqtisodiy va huquqiy muammolarni yuzaga keltirmoqda. Xususan, noqonuniy migratsiya bu jarayonlarning eng murakkab va xavotirli ko'rinishlaridan biri bo'lib, u na faqat alohida davlatlarning milliy xavfsizligiga, balki mintaqaviy va global barqarorlikka ham tahdid solmoqda. Shu bois ilmiy adabiyotlarda ham, xalqaro huquqiy hujjatlarda ham noqonuniy migratsiya tobora ko'proq

transmilliy xavf sifatida talqin qilinmoqda. Ayniqsa, hozirgi globalashuv sharoitida dunyo hamjamiyati davlatlardagi migratsiya oqimlari bilan bog'liq keskin vaziyatlar yechimini topishga urinishlarni muvofiqlashtirish va bu yo'nalishdagi xalqaro hamkorlikning tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillash-tirish zaruriyatiga duch keldi (Akhmedov, 2016). Birlashgan Millatlar Tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda taxminan 281 million xalqaro migrant mavjud bo'lib, bu umumiy aholining 3,6 foizini tashkil etadi (Asmandiyarova, 2008). Migratsiya jarayonining xalqaro doiradagi roli va ahamiyati qanchalik muhim ekanligini shu raqamdan ham ko'rishimiz mumkin.

Shu o'rinda migratsiyaning ko'rinish-laridan biri bo'lgan noqonuniy migratsiya tushunchasi, mazmuni, shakli, kelib chiqishi xususida to'xtalsak. Noqonuniy migratsiya tushunchasi ilmiy va maxsus adabiyotlar-da turlicha ifodalangani bois hozirgacha uning yagona ta'rifi mavjud emas. Xususan, M.I. Barannik (2002) noqonuniy migratsiyani shaxsning o'zga mamlakatga borishi yoki yashash manzilini tark etishi, o'z hududiga xo-rijiy fuqarolarni noqonuniy yo'l bilan kiritishi, tranzit qilishi va qonunga xilof ravishda bosh-qa mamlakatga chiqishi bilan bog'liq jarayon sifatida tariflaydi. Professor V.N. Sumarokov (2014) esa shaxsning chet elga chiqishi va ikkinchi mamlakat hududida bo'lishi qonu-niy asoslarda vujudga kelsa-da, biroq uning mamlakatga qonunga xilof ravishda kirishini ham noqonuniy migratsiya sifatida baholagan. Tadqiqotchi B.I. Egamberdiyev esa noqonuniy migratsiyani O'zbekiston Respublikasi fuqarosi, chet el fuqarosi yoki fuqaroligi bo'lmagan shaxslarning O'zbekiston Respublikasi qonun-larida belgilangan respublika hududiga kirish, bo'lish va undan chiqish yoxud O'zbekiston Respublikasi hududi orqali tranzit o'tish tar-tiblarini buzgan holda harakatlanishi sifatida ta'riflagan (Egamberdiyev, 2021).

Globalashuv, mintaqalararo iqtisodiy tafovutlar hamda qurolli nizolar migratsiya

oqimlarining keskin oshishiga olib keldi. Shu bilan birga, noqonuniy migratsiyaning kengayib borishi davlatlarning suvereniteti, milliy xavfsizligi va jamoat tartibiga jiddiy tahdid tug'dirmoqda. Noqonuniy migratsiya inson huquqlarining qo'pol buzilishi, odam savdosi, migrantlarni noqonuniy olib o'tish va transmilliy jinoyatchilik bilan uzviy bog'liq. Mazkur sharoitda Xalqaro migratsiya tashkiloti (IOM) migratsiya jarayonlarini xavfsiz, tartibli va qonuniy asosda boshqarishni ta'minlovchi yetakchi xalqaro institut sifatida faoliyat yuritmoqda. XMT faoliyati noqonuniy migrat-siyaga qarshi kurashishda davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash, huquqiy va institutsional mexanizmlarni rivojlantirish hamda migrantlar huquqlarini himoya qilishga qaratilgan. Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, ayrim davlatlarda XMT tavsiyalarining to'liq ijro etilmasligi, axborot tizimlarining uyg'unlashmaganligi va huquqiy mexanizmlar-ning yetarli darajada muvofiqlashtirilmaganligi samaradorlikni pasaytirmoqda. Bundan tash-qari, noqonuniy migrantlar huquqlarini himo-ya qilish mexanizmlarining ba'zi mintaqalarda sust ishlashi ham muammo bo'lib qolmoqda. Shu sababli XMT doirasida raqamli axborot platformalarini rivojlantirish va davlatlar o'rtasida majburiy hamkorlik mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

XMTning xalqaro-huquqiy maqomi va va-kolatlari

XMT 1951-yilda tashkil etilgan bo'lib, bugungi kunda BMT tizimiga kiruvchi ixtisos-lashgan tashkilot sifatida migratsiya masala-larida global muvofiqlashtiruvchi rolni baja-radi. Tashkilot ustavida uning maqsadi mig-ratsiya jarayonlarini inson huquqlari, davlat suvereniteti va xalqaro huquq normalariga muvofiq ravishda boshqarishdan iboratligi qayd etilgan. XMT faoliyati BMTning Xavfsiz, tartibli va qonuniy migratsiya bo'yicha global shartnomasi bilan uyg'un holda olib boriladi. Mazkur hujjat noqonuniy migratsiyani ka-maytirish, migrantlarni ekspluatatsiyadan himoya qilish va qonuniy migratsiya kanalla-

rini kengaytirish orqali migratsiyani boshqarishni nazarda tutadi (United Nations, 1990).

Noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashishda XMTning asosiy mexanizmlari

XMTning noqonuniy migratsiyaga qarshi faoliyati kompleks xarakterga ega bo'lib, uch asosiy yo'nalishda amalga oshiriladi.

Birinchidan, profilaktik mexanizmlar. XMT migrantlarni noqonuniy migratsiyaning xavflari haqida xabardor qilish, soxta ish takliflari va odam savdosining oldini olishga qaratilgan axborot kampaniyalarini yuritadi. Bu usul migratsiya oqimlarining jinoyatchi tarmoqlar ta'siriga tushib qolish ehtimolini kamaytiradi.

Ikkinchidan, institutsional va huquqiy yordam. XMT davlatlarga migratsiya qonunchiligini xalqaro standartlarga moslashtirish, chegara boshqaruvi va hujjat tekshiruvi tizimini mustahkamlashda texnik ko'mak beradi. Bu noqonuniy migratsiyaning tashkiliy asoslarini zaiflashtiradi.

Uchinchidan, ixtiyoriy qaytish va reintegratsiya dasturlari. Ushbu mexanizm noqonuniy migrantlarning insoniy qadr-qimmatini saqlagan holda o'z vataniga qaytishini ta'minlaydi va ularning ijtimoiy moslashuvini qo'llab-quvvatlaydi.

XMT faoliyatining inson huquqlari bilan uyg'unligi va xalqaro hamkorlik

XMT yondashuvi faqat xavfsizlikni emas, balki migrantlar huquqlarini himoya qilishni ham ustuvor deb biladi. Noqonuniy migrantlar ko'pincha zo'rvonlik, majburiy mehnat va ekspluatatsiya qurboniga aylanadi. XMTning huquqiy va gumanitar dasturlari ularni himoya qilish, huquqiy maslahat berish va ijtimoiy yordam ko'rsatishga qaratilgan. Bu yondashuv noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashishni repressiv emas, balki insonparvar yo'nalishda olib borishga imkon beradi.

O'zbekiston keyingi yillarda global migratsiya jarayonlarida faol ishtirok etmoqda va bu jarayonlar uning iqtisodiyoti, ijtimoiy hayoti hamda xalqaro maydondagi roliga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Global miqyosda mehnat migratsiyasini tartibga solish ko'plab

xalqaro tashkilotlar, normativ hujjatlar va ikki tomonlama hamkorlik doirasida amalga oshiriladi. Xususan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Xalqaro mehnat tashkiloti, Xalqaro migratsiya tashkiloti, Jahon Banki va boshqa nufuzli tuzilmalar tomonidan qabul qilingan deklaratsiyalar, konvensiyalar va qo'llanmalar xalqaro huquqda migratsiya sohasini, xususan, noqonuniy migratsiyani tartibga solishda muhim huquqiy asos vazifasini bajaradi. Eng muhim hujjatlardan biri BMTning 1990-yildagi Barcha mehnatkash migrantlar va ularning oila a'zolari huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi xalqaro konvensiyasi bo'lib, u mehnat migrantlarining inson huquqlarini, ijtimoiy himoyasini va adolatli ish sharoitlarini kafolatlaydi (United Nations, 1990). Bundan tashqari, Xalqaro mehnat tashkilotining 97- va 143-sonli konvensiyalari mehnat migratsiyasi jarayonini tartibga solish, xavfsiz va qonuniy migratsiyani qo'llab-quvvatlashga qaratilgan (International Labour Organization, 1949, 1975). Xalqaro migratsiya tashkiloti tomonidan ishlab chiqilgan "Xavfsiz, tartibli va qonuniy migratsiya" konsepsiyasi hamda *Global Migration Compact* (Migratsiya bo'yicha global kelishuv) davlatlarni migratsiya oqimlarini adolatli va tizimli boshqarishga chaqiradi (United Nations, 2000). Bu hujjatlar doirasida davlatlar migrantlarning huquqlarini hurmat qilish, migratsiya xavf-xatarlarini kamaytirish, ijtimoiy integratsiyani kuchaytirish, reintegratsiya va qaytish mexanizmlarini takomillashtirish majburiyatini oladilar.

2021-yildan boshlab Jahon Banki, XMT hamda BMTning qo'shma hisobotlarida O'zbekiston migratsiya siyosatini izchil takomillashtirayotgan davlatlar qatorida e'tirof etilmoqda. Masalan, 2022-yilgi "World Development Report"da O'zbekistonning xalqaro migratsiya oqimlaridagi roli, qabul qilinayotgan chora-tadbirlari va migrantlar huquqlarining himoyasi ijobiy baholangan. Shuningdek, XMT tomonidan ishlab chiqilgan "Fair Recruitment Initiative" dasturi

doirasida O'zbekistonning hamkorlik dasturlari yo'lga qo'yilgan. Ushbu tashabbuslar xalqaro miqyosda adolatli yollash, majburiy mehnatning oldini olish, yollovchilar ustidan nazoratni kuchaytirish kabi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi.

O'zbekiston ham bu jarayonlardan chetda qolmagan. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2018-yil 26-dekabr kuni "Xalqaro migratsiya tashkiloti Konstitutsiyasini ratifikatsiya qilish to'g'risida"gi Qonun imzolandi (Egamberdiev, 2021). Xalqaro migratsiya tashkiloti Konstitutsiyani ratifikatsiya qilish, mazkur tashkilotga a'zo bo'lish O'zbekistonga bu boradagi qator imtiyozlarni berdi va mamlakat XMTning texnik ko'mak dasturlarida ishtirok etib kelmoqda (United Nations, 2018). Xalqaro miqyosdagi bunday hujjatlar, tamoyillar va dasturlar asosida O'zbekistonda migratsiyani tartibga solishga oid milliy qonunlar, farmonlar va qarorlar shakllanmoqda. Bu esa milliy qonunchilikni xalqaro standartlarga moslashtirish, institutsional salohiyatni oshirish va migratsiya jarayonlarini izchil muvofiqlashtirish imkonini beradi.

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi tomonidan ratifikatsiya qilingan migratsiya sohasidagi muhim hujjatlar – Xalqaro mehnat tashkilotining 97- va 143-sonli konvensiyalari, 1990-yil 18-dekabrda qabul qilingan Barcha mehnatkash migrantlar va ularning oila a'zolari huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi xalqaro konvensiyadir (Qodirova, 2015).

O'zbekiston Respublikasi mustaqillik yillarida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri sifatida mehnat migratsiyasi hodisasi alohida ahamiyat kasb etib kelmoqda. Globalizatsiya jarayonlarining kuchayishi, transmilliy migratsiya oqimlarining kengayishi, mamlakat ichidagi demografik o'zgarishlar va mehnat bozorida muvozanatsizliklar O'zbekistonning mehnat migratsiyasi bilan bog'liq vaziyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Mazkur holat, o'z navbatida, mehnat migratsiyasini tartibga solishning

huquqiy va institutsional asoslarini takomillashtirishni dolzarb vazifaga aylantiradi. Mamlakatimizda mehnat migratsiyasi sohasidagi davlat siyosati, bir tomondan, fuqarolarning xorijda mehnat faoliyatini amalga oshirish huquqini ta'minlashga qaratilgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, u ichki mehnat bozorini himoya qilish, migrantlarning huquq va manfaatlarini ta'minlash, noqonuniy migratsiya oqimlariga qarshi kurashish va mehnat migratsiyasini adolatli, qonuniy va xavfsiz bo'lishiga xizmat qiladi.

Migratsiya bo'yicha xalqaro tashkilot doirasida olib borilayotgan faoliyat noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashishning zamonaviy va samarali modelini shakllantirmoqda. XMTning huquqiy, institutsional va amaliy mexanizmlari migratsiya jarayonlarini tartibga solish, migrantlar huquqlarini himoya qilish va transmilliy jinoyatchilikka qarshi kurashishni uyg'unlashtirish imkonini beradi (G'aniyev et al., 2024). Shu bois XMT bugungi kunda global migratsiya boshqaruvining ajralmas tayanchi sifatida e'tirof etiladi. XMT BMT tizimiga kiruvchi tashkilot sifatida davlatlarga migratsiyani tartibli, xavfsiz va qonuniy boshqarish masalalarida ko'maklashadi. Tashkilot noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashishni repressiv emas, balki inson huquqlari, profilaktika va barqaror rivojlanish tamoyillari asosida olib borishi bilan ajralib turadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, bir nechta takliflarni ilgari surish mumkin.

Birinchi, migratsiya jarayonlarini raqamli monitoring tizimlari orqali nazorat qilishni kengaytirish lozim. XMT tavsiyalariga ko'ra, migratsiya oqimlarini real vaqt rejimida kuzatish imkonini beruvchi axborot tizimlari noqonuniy migratsiya xavfini erta bosqichda aniqlash imkonini beradi. Shu sababli davlatlar o'rtasida migratsiya ma'lumotlari almashinuvi bo'yicha yagona elektron platforma yaratish taklif etiladi. Bunday tizim migratsiya oqimlarini tahlil qilish, noqonuniy kanallarni aniqlash hamda tezkor choralar ko'rishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, noqonuniy migratsiyani kamaytirish uchun xavfsiz va qonuniy migratsiya yo'llarini kengaytirish zarur. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qonuniy mehnat migratsiyasi imkoniyatlari cheklangan davlatlarda noqonuniy migratsiya darajasi yuqori bo'ladi. Shu bois XMT tajribasiga asoslanib, davlatlar o'rtasida mehnat migratsiyasi bo'yicha kvotalarni oshirish, ikki tomonlama mehnat shartnomalarini ko'paytirish hamda migrantlarni rasmiy ishga joylashtirish tizimini soddalashtirish taklif etiladi.

Uchinchidan, migrantlarning huquqiy savodxonligini oshirish ham muhim profilaktik choradir. Xalqaro migratsiya tashkiloti amaliyotida migrantlar uchun axborot markazlari va maslahat xizmatlarini tashkil etish orqali noqonuniy migratsiya xavfini kamaytirish samarali natija bergan. Shu sababli migrantlarni xorijga chiqishdan oldin majburiy axborot-treninglardan o'tkazish tizimini joriy etish maqsadga muvofiqdir.

To'rtinchidan, qaytib kelgan migrantlarni reintegratsiya qilish mexanizmlarini rivojlantirish zarur. XMT tomonidan amalga oshirilayotgan "ixtiyoriy qaytish va reintegratsiya" dasturlari noqonuniy migratsiyani kamaytirishda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu tajribaga asoslanib, qaytgan migrantlar uchun kasb-hunar o'qitish, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy moslashuv dasturlarini kengaytirish taklif etiladi.

Xulosa

Noqonuniy migratsiyaning oldini olishda davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchay-

tirish va migratsiya jarayonlarini tartibga solishda Xalqaro migratsiya tashkiloti tomonidan ishlab chiqilgan integratsiyalashgan yondashuvni milliy darajada qo'llash maqsadga muvofiq. Shu sabab migratsiya jarayonlarini raqamli monitoring tizimlari orqali nazorat qilish, noqonuniy migratsiyani kamaytirish uchun xavfsiz va qonuniy migratsiya yo'llarini kengaytirish takliflari ilgari surildi. Bunga davlatlar o'rtasida migratsiya ma'lumotlari almashinuvi bo'yicha yagona elektron platforma yaratish, davlatlar o'rtasida mehnat migratsiyasi bo'yicha kvotalarni oshirish, ikki tomonlama mehnat shartnomalarini ko'paytirish hamda migrantlarni rasmiy ishga joylashtirish tizimini soddalashtirish orqali erishish mumkin. Shuningdek, migrantlarning huquqiy savodxonligini oshirish ham muhim profilaktik chora ekanligi, buning uchun ularni majburiy axborot-treninglardan o'tkazish lozimligi qayd etildi. Qaytib kelgan migrantlarni reintegratsiya qilish mexanizmlarini rivojlantirish, ya'ni qaytgan migrantlar uchun kasb-hunar o'qitish, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy moslashuv dasturlarini kengaytirish takliflari berildi.

Xulosa qilib aytganda, Xalqaro migratsiya tashkiloti tajribasiga asoslangan raqamli monitoring tizimlarini joriy etish, qonuniy migratsiya yo'llarini kengaytirish, migrantlar huquqiy savodxonligini oshirish hamda reintegratsiya mexanizmlarini rivojlantirish noqonuniy migratsiyani samarali kamaytirishga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Akhmedov, M. N. (2016). *Protivodeystvie nelegalnoy migratsii: Ugolovno-pravovye i kriminologicheskie aspekty* [Countering illegal migration: Criminal law and criminological aspects] [Abstract of PhD Dissertation]. All-Russian State University of Justice.
2. Andrijasevic, R., & Walters, W. (2010). The International Organization for Migration and the international government of borders. *Society and Space*, 28(6), 977-999. <https://doi.org/10.1068/d1509>

3. Ashutosh, I., & Mountz, A. (2011). Migration management for the benefit of whom? Interrogating the work of the International Organization for Migration. *Citizenship Studies*, 15(1), 21–38. <https://doi.org/10.1080/13621025.2011.534914>
4. Asmandiyarova, N. R. (2008). *Borba s nezakonnoy migratsiyey na regionalnom urovne: Ugolovno-pravovoy i kriminologicheskiy aspekty (po materialam Respubliki Bashkortostan) [Fight against illegal migration at the regional level: Criminal law and criminological aspects (based on the materials of the Republic of Bashkortostan)]* (Abstract of Candidate dissertation). Moscow University of the Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation.
5. Barannik, M. I. (2002). *Kriminologicheskie i pravovye problemy borby s nezakonnoy migratsiyey [Criminological and legal problems of the fight against illegal migration]*. Vladivostok Center for the Study of Organized Crime.
6. Barber, P. G. & Bryan, C. (2018). International Organization for Migration in the field: “Walking the talk” of global migration management in Manila. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(10), 1725–1742. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1354068>
7. Barnett, M. N., & Finnemore, M. (1999). The politics, power, and pathologies of international organizations. *International Organization*, 53(4), 699–732. <https://doi.org/10.1162/002081899551048>
8. Egamberdiev, B. I. (2021). *Ichki ishlar organlarining migratsiya jarayonlariga doir faoliyatini takomillashtirish [Improving the activities of internal affairs bodies related to migration processes]* (Abstract of Doctoral dissertation). Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan. <https://justy.uz/books/ichki-ishlar-organlarining-migratsiya-jarayonlariga-doir-faoliyatini-takomillashtirish/>
9. G‘aniyev, F., G‘aniyeva, G., & Shukridillayeva, S. (2024). Migratsiya tushunchasi, turlari va O‘zbekistonda migratsiya huquqi hamda ularning sotsiologik talqini [The concept of migration, its types and migration law in Uzbekistan and their sociological interpretation]. *Science and Education*, 5(1), 175–181. <https://cyberleninka.ru/article/n/migratsiya-tushunchasi-turlari-va-o-zbekistonda-migratsiya-huquqi-hamda-ularning-sotsiologik-talqini>
10. International Labour Organization. (1949, July 1). *Migration for employment convention (No. 97)*. Normlex.
11. International Labour Organization. (1975, June 24). *Migration in abusive conditions and the promotion of equality of opportunity and treatment of migrant workers convention (No. 143)*. Normlex.
12. International Organization for Migration [IOM]. (2026). <https://www.iom.int/member-states>
13. Qodirova, Z. A. (2015). *Ishchi kuchini eksport qiluvchi mamlakatlarda mehnat migratsiyasining xalqaro miyosda tartibga solinishi [International regulation of labor migration in labor-exporting countries]*. *Economics and Innovative Technologies*, (3), 1–9.
14. Sumarokov, V. N. (2014). Nelegalnaya migratsiya kak ugroza natsionalnoy bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii: ponyatie, sodержanie, prichiny vozniknoveniya, napravleniya protivodeystviya [Illegal migration as a threat to the national security of the Russian Federation: Concept, content, causes, and countermeasures]. *Transport Business in Russia*, (1).
15. United Nations. (1990, December 18). *International convention on the protection of the rights of all migrant workers and members of their families*. United Nations General Assembly. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-protection-rights-all-migrant-workers>
16. United Nations. (2000, November 15). *Protocol against the smuggling of migrants by land, sea and air, supplementing the United Nations convention against transnational organized crime*. United Nations Office on Drugs and Crime.
17. United Nations. (2018, December 19). *Global compact for safe, orderly and regular migration*. United Nations General Assembly. https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/73/195
18. United Nations. (1990). *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-protection-rights-all-migrant-workers>

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК REVIEW OF LAW SCIENCES

Huquqiy ilmiy-amaliy jurnal
Правовой научно-практический журнал
Legal scientific-practical journal

2026-yil 1-son

VOLUME 10 / ISSUE 1 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS.2025.10.1](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.ROLS.2025.10.1)